

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

TEORIE A METODY PRÁCE S ODSOUZENÝMI
A OBVINĚNÝMI VE VAZEBNÍ VĚZNICI

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková, Ph.D.

Autor práce: Drahomíra Horová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce KS

Ročník: 4.

2011

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

15. března 2011

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Kateřině Hykové, Ph.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 VZNIK A VÝVOJ VĚZEŇSTVÍ.....	7
1.1 Historie vězeňství	7
1.2 Současné vězeňství	9
2 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY.....	11
2.1 Vznik – zřízení - základní údaje	11
2.2 Úkoly Vězeňské služby České republiky	11
2.3 Organizace Vězeňské služby České republiky	12
3 LEGISLATIVA	13
3.1 Hlavní legislativní normy, kterými se práce ve Vazební věznici řídí.....	13
3.2 Zákonné normy a předpisy	13
4 VĚZNICE	14
4.1 Druhy věznic.....	14
4.1.1 Vazební věznice	15
4.1.2 Věznice pro výkon trestu	15
5 VÝKON TRESTU	17
5.1 Účel výkonu trestu	17
5.2 Sociální podmínky a práva odsouzených.....	18
5.3 Zacházení s odsouzenými	19
5.4 Programy zacházení	21
5.4.1 Pracovní aktivity	22
5.4.2 Vzdělávací aktivity	23
5.4.3 Zájmové aktivity	25
5.4.4 Speciální výchovné aktivity	26
5.4.5 Extramurální aktivity	27
5.4.6 Oblast utváření vnějších vztahů.....	28
6 VÝKON VAZBY	29
6.1 Účel výkonu vazby	29
6.2 Sociální podmínky a práva obviněných.....	29
6.3 Zacházení s obviněnými	30
6.3.1 Vzdělávací aktivity	31
6.3.2 Pracovní aktivity	32
6.3.3 Preventivně výchovný program	32
6.3.4 Zájmové aktivity	34
6.3.5 Sportovní aktivity	34
7 PRAKTICKÁ ČÁST	35
7.1 Cíl praktické části	35
7.2 Metodologie	35
7.3 Výzkumná otázka	36
7.4 Výsledky	36
7.5 Diskuse.....	44
ZÁVĚR.....	49
Seznam použitých zdrojů.....	51
ABSTRAKT	54
ABSTRACT.....	55

ÚVOD

Jsem zaměstnána u Vězeňské služby České republiky ve vazební věznici, kde zastávám místo strážné eskortní směny, tudíž jsem si zvolila téma mé bakalářské práce z prostředí, které je mi blízké, neboť v něm pracuji.

Ve své práci se zabývám nejen teoriemi a metodami sociální práce, ale obecně teoriemi a metodami práce s odsouzenými ve výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody a vazebně stíhanými obviněnými v podmínkách vazební věznice. Kromě metod sociální práce zde uvedu i ostatní metody, kterých se komplexně používá při práci s odsouzenými a obviněnými ve vazební věznici. Cílem mé práce je porovnání metod, které se užívají při práci s odsouzenými k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody s metodami užívanými při práci s vazebně stíhanými obviněnými ve vazební věznici.

Použiji k tomu metodu rozhovoru, sekundární analýzy dat, metodu zúčastněného pozorování (pracuji ve vazební věznici již pátým rokem) a dále práci s kazuistikou odsouzeného k výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody, kterou porovnam kazuistikou vazebně stíhaného obviněného.

Hovořím-li o teoriích a metodách práce s odsouzenými a obviněnými ve vazební věznici, považuji za vhodné stručně představit Vězeňskou službu České republiky - její úkoly, vznik, organizaci, neboť tato vše zajišťuje. Dále nejdůležitější legislativní normy, kterými se práce ve vazební věznici řídí, typy věznic, metody práce a program zacházení s odsouzenými k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody a vazebně stíhanými obviněnými ve vazební věznici.

Ve své práci jsem čerpala především z literatury penologické, penitenciární a psychologické.

Většina jedinců, kteří nevnímají důstojnost lidských bytostí (ani tu vlastní), nepřisuzují žádnou důstojnost či právo na důstojnou existenci ani zvířatům, rostlinám či věcem kolem nás. Tito lidé se pak často v „normální společnosti“ jeví jako maladaptivní jedinci a způsobují újmy na lidské důstojnosti mnoha lidí, bohužel však mnohdy nemají daleko k týrání zvířat a vandalismu, od čehož je pouhý krůček k fyzickému či psychickému napadání člověka.

Překročí-li tito nepřizpůsobiví jedinci svým jednáním vůči někomu či něčemu zákon a soud je pak pravomocně odsoudí k nepodmíněnému trestu odnětí svobody,

popřípadě je zajistí pro vyšetřování orgánů činných v trestním řízení, paradoxně se pak tito jedinci zaštiťují právě právem na lidskou důstojnost, na tu lidskou důstojnost, kterou sami svým jednáním někomu hrubě poškodili. Jelikož žádný jedinec, jenž zneužil morální autonomie, neztrácí právo na lidskou důstojnost - není mu upírána ani v podmínkách uvěznění.

V dnešní „moderní“ poněkud hektické době mám já osobně pocit, že mnoha lidem je důstojnost, ať již vlastní či cizí lhostejná.

Lidé jsou dnes více než kdykoliv v minulosti zacílení na materiální uspokojení, společenskou prestiž a ekonomický zisk. Je-li velká část společnosti zaměřena pouze na uspokojování vlastních materiálních (nutno poznamenat, že nadbytečných) potřeb, pak nevyhnutelně úcta a respekt k lidské důstojnosti upadá.

1 VZNIK A VÝVOJ VĚZEŇSTVÍ

Hovořím-li o teoriích a metodách práce s odsouzenými a obviněnými ve vazební věznici, považuji rovněž za důležité stručně představit historii vězeňství, která objasňuje posun nejen vnímání smyslu, nýbrž i samotného vykonávání trestu odnětí svobody dříve a dnes.

1.1 Historie vězeňství

Ve starověku nelze ještě o trestu odnětí svobody hovořit v dnešním slova smyslu, neboť tehdejší společnost neměla personální ani materiální podmínky k uvěznění provinilců, kteří se prohřešili proti pravidlům rodové společnosti. Tito jedinci byli nekompromisně vyhnáni z rodu. Z toho vyplývá, že již tehdy měli potřebu provinilce izolovat od společnosti.¹

„Výchozím mechanismem regulace lidského chování v procesu socializace je tedy odměňování a trestání, vedoucí k aprobaci či desaprobaci odmítaného či schvalovaného chování.“²

V otrokářské společnosti bylo jednodušší je fyzicky likvidovat, neboť otrok byl pouhou věcí bez zachování svých základních lidských práv.

Z dob starověkého Říma jsou známy v zemi vyhloubené *kobky*, do kterých byly vrženi uvěznění, ale i věžovitá vězení zvaná *robura*. Tehdy plnilo vězení funkci zabezpečení odsouzeného pro výkon dalšího trestu - zpravidla trestu smrti, převládajícího ještě ve feudalismu.

Posléze přibývaly i kruté tělesné a ponižující tresty jako je stínání končetin, vypalování znaků, zavírání do klece hanby a jiné.

V důsledku uznání křesťanství došlo ke zmírnění krutého trestání. Nejprve vznikly *pracovní domy*, ve kterých si museli žebráci a tuláci vydělat na obživu, posléze se z myšlenky napravovat provinilce prací vyvinuly *nápravné domy*. (První nápravný dům byl založen v roce 1550 v Bridwelli u Londýna).³

¹ Srov. UHLÍK, J. F.J. *Řezáč-reformátor vězeňství a školství*, s.15

² MUSIL, J. *Sociální psychologie*, s.32

³ Srov. UHLÍK, J. F.J. *Řezáč-reformátor vězeňství a školství*, s.21

Zkušenosti z nápravných domů využili později budovatelé skutečných žalářů, vznikajících přizpůsobením různých starých pevností a klášterů. Tyto doplnila soustava okresních věznic-šatlav, pro výkon krátkých trestů, jakými jsou například přestupky.

V roce 1847 vydal P. František Řezáč-reformátor vězeňství a školství maloformátovou knížičku o 177 stranách, nazvanou „Obraz země České čili Pohled na vlast Čechů“. Tento spisek, začínající básní Boleslava Jablonského v odstavci, označeném jako §26 vysvětluje poslání „Domu trestního“.⁴

„Zvrhne-li se který z obyvatelů, že by sobě na hanebnou potupu a skázu, spoluobčanům svým pak na neřestnou obtíž byl, ano dopustí-li se zlodějství, podvodů a šeredných výstupků bývá od těch, jimž náleží, uchopen, ku právu pohnán nebo dodán, pak vyšetřován a souzen. Pro takové nešlechetníky uchystány jsou káznice, šatlawy, žaláře a kriminály, vůbec domy trestní. Uchovejž sám Pán každého, aby do takových míst se nedostal!“⁵

Nově vzniklá Československá republika v roce 1918 převzala vězeňský systém z Rakouska-Uherska v bídném stavu. V meziválečném období se zlepšilo zejména zacházení s odsouzenými-přešlo k výchovnému a kulturně mravnímu působení.⁶

V období 2. světové války bylo ve vězeňství uplatňováno zpřísnění represí, zavádění sankcí často bez soudního rozhodnutí, což je charakteristické pro nedemokratické státy.

Vývoj vězeňství se v poválečném období vrátil zpět do podmínek za I. ČSR. Po roce 1948 se však systém vězeňství opět vrátil k nedemokratickým formám řízení.

„Mnohé demokratické instituty vo vezeňstve vrátanie práva na náboženskú slobodu a vyznanie boli zrušené a zavedla sa strohá vojenská disciplína a prísna pracovná povinnosť.“⁷

Výzkumný ústav penologický v sedmdesátých letech svou činností pozvedal opět úroveň vězeňství u nás, avšak na počátku osmdesátých let byly snahy mnoha odborníků násilně potlačeny.⁸

Po pádu totalitního režimu bylo české vězeňství poznamenáno nejen morálním, ale i profesním rozkladem personálu, který nebyl schopen přijmout moderní

⁴ Srov. UHLÍK, J. F.J.Řezáč-reformátor vězeňství a školství, s.22

⁵ UHLÍK, J. F.J.Řezáč-reformátor vězeňství a školství,s.24

⁶ Srov. HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství, s. 36

⁷ FÁBRY, A.Úvod do penologie,s.13

⁸ Srov. HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství, s. 36

penologické poznatky. Proběhla „očista“ vězeňského personálu tehdejšího Sboru nápravné výchovy a postupně se utvářela Vězeňská služba České republiky.⁹

1.2 Současné vězeňství

Podoba postihu pachatele doznala z pohledu současného člověka výrazných změn. Pobyt ve vězení nebýval chápán jako náležitá odplata - právě posun významu trestu z „pomsty“ za prožité bezpráví na snahu o nápravu provinilce lze považovat za jeden z nejdůležitějších momentů v dějinách vězeňství. Avšak došlo k tomu až v rámci reformy soudnictví v polovině 19. století.¹⁰

„Je zřejmé, že zacházení s vězni bylo řízeno principem odplaty a že vězni byli omezováni ve svých potřebách až na mez ohrožení života.“¹¹

Každý člověk nese odpovědnost za své činy. Odpovědnost je přirozenou součástí svobody, bez ní by se nedalo hovořit o svobodě, byla by to spíše svévole.

„V převážné většině případů je trestná činnost jejich svobodnou volbou, svéráznou odpovědí na životní výzvy. Následné uvěznění je pak reakcí společnosti v momentě, kdy svoboda pachatele nebo víra v ní je neoprávněná.“¹²

„Vězení je ústavem, do něhož se klient dostává za porušení zákonem definovaných norem chování. Klient tedy má ve své moci pouze to, zda normu dodrží či ne, pokud ji poruší, další proces na jeho vůli nezáleží.“¹³

„Vězení je dalším typem ústavní péče o dospělé. Pobyt má svou funkci represivní, ale vedle ní daleko významnější roli výchovnou, rekvalifikační, napomáhající nalezení společenského uplatnění po ukončení výkonu trestu a tím prevenci dalšího kriminálního konání.“¹⁴

„Z řečeného vyplývá, že do tohoto oboru lidské činnosti zv. penologie začínají pronikat principy sociální práce a lze očekávat stále větší angažovanost a spolupráci sociálních pracovníků s pracovníky vězeňské služby.“¹⁵

⁹ Srov. HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství, s. 37

¹⁰ Tamtéž

¹¹ MATOUŠEK, O. Ústavní péče, s.31

¹² HÁLA, J., Soudková, P. Jak mluví čeští vězni-místo a úloha vězeňského argotu, s.17

¹³ MATOUŠEK, O. Ústavní péče, s. 22

¹⁴ GOLDMANN, R. Vybrané kapitoly ze sociálních disciplín, s. 83

¹⁵ Tamtéž

Tvorba a postupná realizace moderní koncepce, jež je plně v souladu s mezinárodními konvencemi je u nás označována jako *humanizace českého vězeňství*. V dnešním vývoji vězeňství je výrazná změna v odlišení se od totalitního režimu-plné respektování lidských práv jedince i v době výkonu vazby či výkonu trestu odnětí svobody. Lze konstatovat, že koncepci se daří realizovat, byť ne takovým tempem, jaké by bylo potřebné.¹⁶

„Stručně lze říci, že jde o uvedení českého vězeňství do souladu jak se Standardními minimálními pravidly pro zacházení s vězni, tak posléze i s náročnějšími Evropskými vězeňskými pravidly.“¹⁷

„V několika posledních desetiletích se oblast penologie – předtím relativně uzavřený obor – začala ve vyspělých zemích prolínat s oblastí sociální práce. Sociální pracovníci se angažují již při vyšetřování trestného činu a někde jsou to právě oni, kdo navrhnou soudu alternativní opatření k trestu odnětí svobody, případně i přebírají kontrolu nad tím, jak je vykonáváno, a podávají o tom soudu zprávy. Během výkonu trestu odnětí svobody se starají o udržení klientových kontaktů s vnějším světem a po propuštění podporují klientovi pokusy o nalezení takového společenského uplatnění, které minimalizuje pravděpodobnost jeho dalšího kriminálního chování.“¹⁸

¹⁶ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s.37

¹⁷ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s.37

¹⁸ MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*, s.71

2 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY

2.1 Vznik – zřízení - základní údaje

Zřizovatelem je Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Vězeňská služba České republiky byla zřízena zákonem České národní rady ve smyslu § 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ze dne 17. listopadu 1992 s účinností od 1.1.1993. Vězeňská služba je organizační složkou státu a hospodaří s majetkem státu, který potřebuje k plnění svých úkolů, je účetní jednotkou.¹⁹

2.2 Úkoly Vězeňské služby České republiky

Vězeňská služba zajišťuje zejména výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.²⁰

„Vězeňská služba spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Spravuje a střeží ústavy pro výkon zabezpečovací detence, střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody.

Prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění. Provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody.

Zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství. Vytváří

¹⁹ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/zakon-o-vezenske-sluzbe-a-justicni-strazi-ceske-republiky-6186>

²⁰ Tamtéž

*podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody.*²¹

2.3 Organizace Vězeňské služby České republiky

Základními organizačními jednotkami Vězeňské služby jsou generální ředitelství, vazební věznice, věznice a Institut vzdělávání. Generální ředitelství Vězeňské služby řídí, organizuje a kontroluje činnost ostatních článků organizace Vězeňské služby. Ministr spravedlnosti řídí Vězeňskou službu prostřednictvím generálního ředitele, kterého jmenuje a odvolává. Jednotlivé věznice a vazební věznice zřizuje a zrušuje ministr. V jejich čele stojí ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel Vězeňské služby. Vězeňská služba České republiky je organizovaná ozbrojená složka.²²

„Stupeň organizovanosti, pořádku a disciplíny uvnitř je významný proto, aby zde zakládal odpovídající sílu organizace navenek.”²³

²¹ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/zakon-o-vezenske-sluzbe-a-justicni-strazi-ceske-republiky-6186>

²² Tamtéž

²³ BEDRNOVÁ, E.; NOVÝ, I. *Moc, vliv, autorita*, s.19

3 LEGISLATIVA

3.1 Hlavní legislativní normy, kterými se práce ve Vazební věznici řídí

Zaměstnanci vazební věznice se při svém zacházení s odsouzenými a obviněnými řídí především následujícími zákony a dalšími předpisy:

1. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky
2. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody
3. Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody
4. Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby
5. Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby

3.2 Zákonné normy a předpisy

Dále se v každé věznici řídí Vnitřním řádem, zákonnými normami a předpisy. Z hlediska právní síly mají v právním řádu prioritní postavení ústavní zákony včetně Listiny základních práv a svobod.

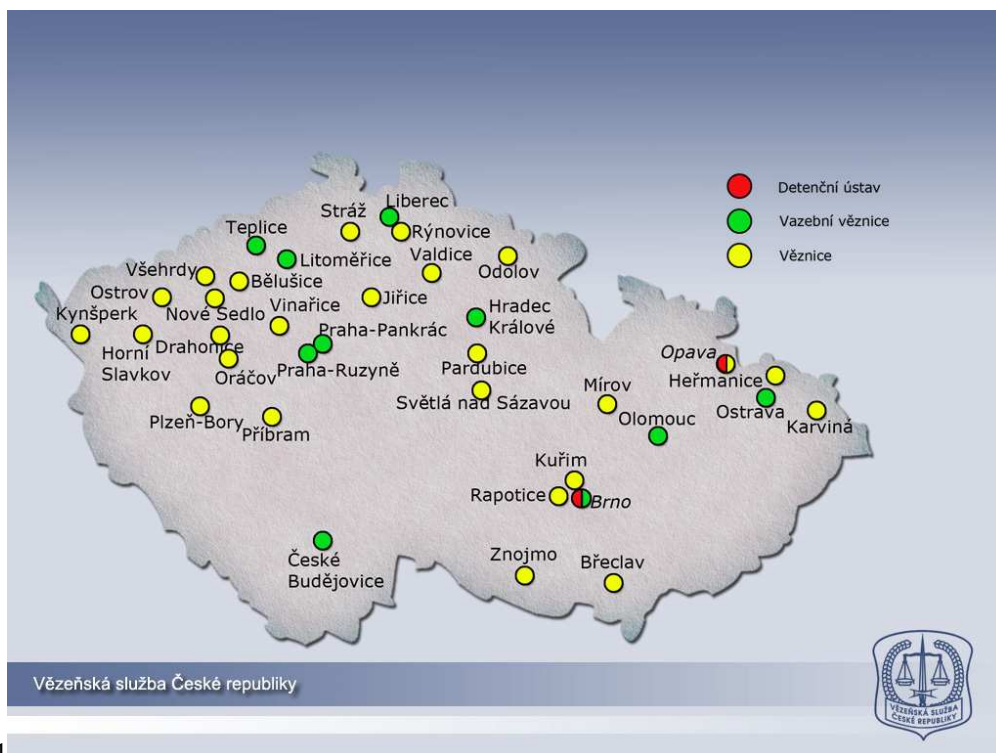
4 VĚZNICE

4.1 Druhy věznic

Hovořím-li o teoriích a metodách práce s odsouzenými a obviněnými, považuji za důležité představit základní typy věznic, neboť způsob práce se liší právě dle typu věznice, ve které je odsouzený či obviněný umístěn, jelikož nesmí být nikterak narušen účel výkonu vazby či účel výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů:

- a) s dohledem,
- b) s dozorem,
- c) s ostrahou,
- d) se zvýšenou ostrahou.

Obr.č.1

V České republice se v současnosti nachází 36 věznic, z toho 10 vazebních a dva detenční ústavy.²⁴

²⁴ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>

Vedle základních typů věznic se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé, pro ženy a matky s dětmi. V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu. Vězni jsou rozmístěni ve 36 věznicích, kde se o ně stará více než deset tisíc zaměstnanců. Ve věznicích s dohledem vykonávají tresty lidé odsouzení za nejméně závažné trestné činy. Ve věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou jsou pachatelé nejzávažnějších trestných činů. Každá věznice má svého ředitele.²⁵

4.1.1 Vazební věznice

Vazební věznice je odlišná od věznic pro výkon trestu nepodmíněného odnětí svobody zaměřením na cílovou skupinu. Klienti nejsou pouze odsouzení k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody, ale zejména jsou zde klienti vazebně stíhaní z rozhodnutí soudu ve výkonu vazby, zadržení pro účely vyšetřování orgánů činných v trestním řízení. Avšak i ve Vazebních věznicích se nacházejí klienti odsouzení k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody, neboť v každé věznici, tudíž i ve vazebních věznicích se zajišťuje provoz věznice, pokud možno z řad odsouzených, kteří za tuto práci dostávají mzdu.

Tím se předchází nárůstu dluhů klientů (výživné na nezaopatřené děti, dluhy spojené s jejich předešlým pácháním trestné činnosti, platí nájemné, aby měli po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody kam se vrátit) a částečně se též podílejí na úhradě výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzení pracují ve vnitřním provozu vazební věznice (kuchyně, prádelna, údržba, úklid apod.), taktéž mimo věznici, a to u různých firem a podniků.²⁶

4.1.2 Věznice pro výkon trestu

V rámci věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, například oddělení pro výkon vazby, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu.²⁷

²⁵ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zakladni-informace-4/cile-a-poslani-vs-cr-6124>

²⁶ Srov. <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/zakladni-informace-166/>

²⁷ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zakladni-informace-4/cile-a-poslani-vs-cr-6124>

„Především pro obviněné mladistvé a mladé dospělé se v souladu s možnostmi vazební věznice realizují pracovní, vzdělávací, sportovní, poradenské, psychoterapeutické, náboženské a další aktivity, zaměřené na snížení stresu z uvěznění a dosažení pozitivních osobnostních změn. Na těchto aktivitách se dlouhodobě vedle odborných zaměstnanců (pedagogové, psycholog, sociální pracovníce) zapojují i zástupci šesti církví a náboženských společností“.²⁸

„S odsouzenými ve výkonu trestu se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti (poradenskými a informačními rozhovory, terapiemi spolu s tréninkem konkrétních situací pod vedením psychologů, lékařů, sociálních pracovníků, terapeutů a dalších odborníků), které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“²⁹

Odděleně se umísťují odsouzení muži od odsouzených žen a dále zpravidla odsouzení:

- a) mladiství od dospělých,
- b) recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé,
- c) za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti,
- d) trvale pracovně nezařaditelní,
- e) s poruchami duševními a poruchami chování,
- f) s uloženým ochranným léčením.³⁰

²⁸ <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/zakladni-informace-166/>

²⁹ Tamtéž

³⁰ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zakladni-informace-4/cile-a-poslani-vs-cr-6124>

5 VÝKON TRESTU

5.1 Účel výkonu trestu

Nejčastější definice trestu je záměrné působení újmy provinilci. V penologické literatuře se setkáváme s celou řadou náhledů na funkce trestu, z nichž nejvýstižnější jsou dvě základní funkce trestu – *vyrovnávací a regulativní*. Vyrovnání se s realitou trestného činu má *funkce vyrovnávací*, jež má dva aspekty. Prvním aspektem je vyrovnání se *oběti* s trestným činem. Předpokládá se, že negativní emoce poškozených či pozůstalých lze kompenzovat, případně eliminovat újmou způsobenou pachatelem trestného činu, případně náhradou škody. Druhým aspektem je příležitost pro pachatele k nezbytnému zpytování svědomí a upřímnému přijetí viny, což je pro cílovou reintegraci nezbytné. Druhá *regulativní funkce* trestu, tkví v *izolaci* zločince od společnosti, v *odstrašování* potencionálních pachatelů trestných činů, v úsilí o *změny chování, eventuálně osobnosti provinilce*.³¹

*„Zacházení s odsouzenými vychází z principů restorativní justice, jejímž cílem je dosáhnout toho, aby si pachatel uvědomil odpovědnost za své činy, snažil se o napravení jejich důsledků a po vykonání trestu se začlenil do společnosti jako řádný občan respektující právní normy.“*³²

*„Výkon trestu tak zahrnuje programy zacházení, pracovní aktivity, speciálně-výchovné aktivity, vzdělávání, zájmovou činnost a trénink utváření vnějších vztahů. Součástí programů jsou arteterapie, psychoterapie, psychorelaxační techniky, právní a sociální poradenství, protidrogová poradna a komunitní setkání.“*³³

*„Ubytovací kapacita Vazební věznice České Budějovice je 279 míst, z toho 113 pro obviněné ve vazbě a 166 pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody. Trest odnětí svobody vykonávají odsouzení v oddělení s dozorem, kam se vybírají vězni splňující zdravotní, profesní a další požadavky nutné k zařazení do pracovního procesu.“*³⁴

³¹ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 53

³² <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zakladni-informace-4/zachazeni-s-veznenymi-osobami-6125>

³³ Tamtéž

³⁴ <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/zakladni-informace-166/>

5.2 Sociální podmínky a práva odsouzených

Odsouzení mají svá práva, která jim zajišťují důstojné zacházení během pobytu ve věznici, avšak zároveň mají jisté povinnosti, které jsou nutné pro výkon samotného trestu odnětí svobody. Na tomto se podílejí zaměstnanci oddělení výkonu vazby a trestu pod vedením vedoucího oddělení výkonu vazby a trestu.

- odsouzeným se poskytuje pravidelná strava
- musí mít zabezpečeno lůžko a prostor pro uložení osobních věcí.
- odívání odsouzených musí odpovídat klimatickým podmínkám
- odsouzeným se zabezpečuje denně osmihodinová doba ke spánku, doba potřebná k osobní hygieně a úklidu, stravování, nejméně jednohodinová vycházka a přiměřené osobní volno.
- odsouzený má právo na zdravotní péči
- odsouzenému poskytuje věznice sociální kapesné ve výši alespoň 100 Kč.
- odsouzený má právo přijímat a na svůj náklad odesílat písemná sdělení
- odsouzenému se v odůvodněných případech umožní použití telefonu
- odsouzený má právo přijímat v čase určeném ředitelem věznice návštěvy blízkých osob na dobu celkem 3 hodiny během jednoho kalendářního měsíce.
- odsouzenému se zajišťuje právo na poskytování duchovních a dalších služeb
- odsouzený má právo objednat si na svůj náklad knihy, denní tisk a časopisy
- odsouzený si může bezplatně půjčovat z vězeňské knihovny knihy
- odsouzený má právo půjčovat si a hrát společenské hry, které jsou ve věznici k dispozici.
- odsouzený má právo nakupovat v prodejně věznice
- odsouzený má právo dvakrát ročně, přijmout balíček s potravinami a věcmi osobní potřeby do hmotnosti 5 kg
- odsouzený smí k uplatnění svých práv a oprávněných zájmů podávat stížnosti a žádosti orgánům příslušným k jejich vyřízení³⁵

Odsouzení musí pro zachování funkce výkonu trestu dodržovat nařízení, jimiž je odsouzeným zakázáno:

- navazovat styky s jinými osobami v rozporu se zákonem
- vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky,

³⁵ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/rad-vykonu-trestu-6187>

vyrábět a přechovávat předměty, které by mohly být použity k ohrožení bezpečnosti osob a majetku nebo k útěku, nebo které by svým množstvím nebo povahou mohly narušovat pořádek anebo poškodit zdraví,

- přechovávat a rozšiřovat tiskoviny nebo materiály propagující národnostní, etnickou, rasovou, náboženskou nebo sociální nesnášenlivost, fašismus a podobná hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka, násilí a hrubost, jakož i tiskoviny nebo materiály obsahující popis výroby a použití návykových látek, jedů, výbušnin, zbraní a střeliva,
- hrát hry o peníze, věci, služby nebo o jiné úkony; účastnit se loterií a jiných podobných her,
- tetovat sebe nebo jinou osobu anebo nechat se tetovat
- předstírat poruchu zdraví nebo se úmyslně poškozovat na zdraví
- bez souhlasu Vězeňské služby prodávat, směňovat a darovat věci, které má v držení ve věznici.³⁶

5.3 Zacházení s odsouzenými

Formy a metody práce a sociální práce v řešení konkrétních případů jsou různé, v zásadě jsou zde zaměřeny především na *práci s jednotlivcem (také případová práce) a práci se skupinou*.

„Skupinová dynamika jako podstatný faktor skupinové práce aktivizuje energii, tvořivost a odvahu ke změně, která musí nastat, aby se zlepšily podmínky klienta (člena skupiny), ať jde o podmínky vnitřní, vnější nebo obojí.“³⁷

„Sociální práce je zde chápána především jako terapeutická pomoc, jejímž cílem je dosažení psychosociální pohody jednotlivců i skupin.“³⁸

Ve věznicích se pracuje s klienty komplexně, obviněným a odsouzeným se věnuje tým odborníků. Základní metodou sociální práce je zde *poradenství* – pomoc ve smyslu ovlivňování klienta, chápaném jako vedení k aktivnímu se spolupodílení na řešení své nepříznivé situace.³⁹

V rámci *poradenství* se zde poskytují klientům *jak činnosti obligatorní*, což je

³⁶ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/rad-vykonu-trestu-6187>

³⁷ MATOUŠEK, O. *metody a řízení sociální práce*, s.154

³⁸ GOJOVÁ, A. *Teorie a metody komunitní práce*, s.42

³⁹ Srov. SCHNEIDEROVÁ, A. *Základy poradenství*, s.7

poskytování informací, pomoc při prosazování práv a zájmů, dále činnosti výchovné, vzdělávací, a aktivizační, tak i *činnosti fakultativní* – sem patří psychologická péče.⁴⁰

Psychologická péče zahrnuje také *krizovou intervenci* osobám, které se ocitli v krizi. Je to pomoc pokud možno okamžitá, aby odložením nedošlo k prohloubení bezmoci a zvýšení autoagresivního chování.⁴¹

Užívá se zde *kriticko racionální paradigma*, jehož cílem je změna klientova chování, je to přístup orientovaný na řešení. Dále *kritické paradigma*, jehož cílem je změna situace klienta a jeho sociálních podmínek, také *přístup orientovaný na klienta* a také *existenciální sociální práce*. Prevence v sociální práci je zde uplatňována jakožto preventivní strategie zacílená na předcházení recidivě v rámci *terciální prevence*.

*„Zvláštní důraz je kladen na pomoc rizikovým mladým lidem a předcházení recidivě trestné činnosti, přičemž pozornost je věnována zejména pachatelům (především pak tzv. prvopachatelům nenásilných trestných činů) kriminálních činů a jejich znovuzачlenění do společnosti.“*⁴²

Uplatňují se i *antiopresivní přístupy*, zejména *asimilační přístup*, neboť mnohé problémy klientů jsou důsledkem nedostatečné akulturace.

Ve věznicích všech základních typů pracují s odsouzenými zásadně stabilní týmy zaměstnanců Vězeňské služby složené ze speciálního pedagoga, psychologa, lékaře, sociálního pracovníka, vychovatelů a dozorců s odpovídající speciální odbornou přípravou. Jednomu vychovateli je svěřeno do péče zpravidla nejvýše 20 odsouzených.⁴³

*„Ve vězení se uplatňuje individualizovaný přístup k pachatelům trestných činů a maximální důraz se klade na pestrou nabídku vzdělávacích programů. Od dřívějšího zaujetí pro psychoterapii neurčitě zaměřenou na náhled se přechází k cílené realitní terapii, která má delikventa vybavit zcela určitými sociálními dovednostmi, užitečnými v jeho civilním životě.“*⁴⁴

Odsouzený se předvolá před odborné zaměstnance, kteří s ním projednají obsah programu zacházení a určí vychovatele, jemuž je svěřen do péče. Odborní zaměstnanci přitom dbají, aby diferencovaným výkonem trestu méně narušení odsouzení vykonávali trest odděleně od více narušených odsouzených a aby se uplatňovaly účinnější

⁴⁰ Srov. SCHNEIDEROVÁ, A. *Základy poradenství*, s.7

⁴¹ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s.130

⁴² NOVOSAD, L. *Základy teorie a metod sociální práce*, s.31

⁴³ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/rad-vykonu-trestu-6187>

⁴⁴ MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*, s.65

prostředky k dosažení účelu trestu. Odsouzený nekuřák se na vlastní žádost umístí vždy odděleně od odsouzených kuřáků. Věznice nabídne odsouzenému na základě komplexní zprávy výběr z alternativ programů, vycházejících z možností věznice, které pro něj považuje za vhodné. Přitom nemusí jít o výběr celého programu, ale jeho částí. Výběr programu stvrdí odsouzený podpisem. Alternativy jsou voleny tak, aby ve svém formativním důsledku byly rovnocenné. Kombinace alternativ umožňují sestavit programy v potřebné míře individualizované.⁴⁵

Ovšem k úspěšnosti těchto programů je třeba zejména opravdový zájem odsouzených, neboť ve věznicích se až v devadesáti procentech ocitají lidé s disociální poruchou osobnosti u nichž nelze dostatečně ovlivnit rozpor mezi jejich chováním a sociálními normami.⁴⁶

„Lhostejnost ke společenským pravidlům a závazkům, nedostatek citu a chladný nezájem o ostatní. Velký rozpor mezi chováním a převládajícími sociálními normami. Chování nelze dostatečně ovlivnit zkušeností včetně trestu.“⁴⁷

5.4 Programy zacházení

Zkušený speciální pedagog koordinuje spolupráci pracovního týmu v obsazení lékaře, psychologa, speciálního pedagoga, sociální pracovnice, případně i duchovního. Nejprve zmapují bio-psycho-socio-duchovní stav odsouzeného v době nástupu do výkonu trestu odnětí svobody. Následně zpracují individuální program zacházení, který se realizuje v dále popsanych oblastech různými nejen sociálními metodami práce.

„Efekt vězeňské péče (vězeňské pečovatelské činnosti) by se měl projevit v obnově (rehabilitaci) tělesných, psychických a sociálních funkcí osobnosti propuštěného vězně a v na to navazující už ve vězení připravované komunitní a sociální reintegraci.“⁴⁸

Programy zacházení s odsouzenými se mimo jiné snaží předejít prizonizaci zejména vícekrát trestaných odsouzených.

„Mnohé výzkumy prokázaly, že osoby s vysokou prestiží získávají ve skupině snáze a více svých přívrženců, než osoby s nízkým statusem. Osoby s nízkým statusem jsou ve skupinách často různě šikanovány, perzekvovány, je na ně svalována vina za nezdary

⁴⁵ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/rad-vykonu-trestu-6187>

⁴⁶ Srov. HÁLA, J. Úvod do teorie a praxe vězeňství, s.56

⁴⁷ HÁLA, J. Psychosociální práce s maladjustovanými osobami, s.26

⁴⁸ MAŘÁDEK, V. Vězeňství, s.202

skupiny apod. Ve skupině je status spojen s určitými právy, s úrovní statusu souvisí úroveň aspirace výkonu.“⁴⁹

Dále programy zacházení vedou odsouzené tak, aby nedošlo v rámci skupinového chování k hromadným projevům nespokojenosti.

„Hromadné a skupinové chování jako základní formy sociálního chování v podmínkách vyhrocených zátěžových situací je co do své základní povahy a dynamiky determinováno tím jak početný a do jaké míry organizovaný sociální soubor v jaké příčinné souvislosti se v daných podmínkách ocitá, a nakolik jedinci spojují svůj osud s osudem ostatních členů daného souboru.“⁵⁰

5.4.1 Pracovní aktivity

Práce rozvíjí pracovní návyky a s tím související vlastnosti osobnosti. Smysluplná, organizovaná práce odsouzených utváří v žádoucím směru vztah odsouzených k práci, jakožto prostředku uspokojování dalších potřeb člověka, snižuje agresivitu, celkově zklidňuje a harmonizuje tělo i ducha. Pracovní aktivity směřují odsouzené k pochopení, že mít pravidelný měsíční příjem za práci je jeden z prvních předpokladů dobrého sociálního fungování, které předchází i páchání trestné činnosti a mnoha dalším potížím, plynoucím z nedostatku, či úplné absence finančních prostředků.⁵¹

Trénink pracovních návyků nabízí možnou cestu jak se po propuštění opět zapojit do normálního života na svobodě.

„Odsouzení ve Vazební věznici České Budějovice pracují mimo areál věznice u devíti firem v potravinářství, zemědělství, stavebnictví, svozu a třídění komunálního odpadu a dalších odvětvích. Pro výběr těchto odsouzených jsou stanovena velice přísná kritéria. Další část vězňů je zaměstnána při každodenním zajišťování chodu věznice – v kuchyni, prádelně, autoparku, při údržbářských a úklidových pracích.“⁵²

„V roce 2010 se průměrná zaměstnanost odsouzených, zařazených k výkonu trestu odnětí svobody do Vazební věznice České Budějovice pohybovala na úrovni 99 %. Tento

⁴⁹ VYKOPALOVÁ, H. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie v kontextu komunikace*, s.186

⁵⁰ MIKŠÍK, O. *Hromadné psychické jevy*, s.10

⁵¹ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s.57

⁵² <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/aktuality-1202/setkani-se-zamestnavateli>

výsledek se daří udržovat nejen stabilní spoluprací s již tradičními zaměstnavateli, ale také aktivním přístupem k vyhledávání nových možností“.⁵³

*„Zařazení do práce v maximálním počtu umístěných odsouzených spočívá zejména v tom, že je nutné získat pracovní příležitosti u jiných subjektů mimo vazební věznici. V této souvislosti je nutné klást maximální důraz na stanovená kritéria pro povolení volného pohybu mimo vazební věznici při plnění pracovních úkolů již při samotném výběru odsouzených v přijímací komisi odborných zaměstnanců. Tato skutečnost nesmí být podceňována zejména proto, že uvnitř objektu vazební věznice nejsou vhodné prostorové podmínky pro další zaměstnávání. Zabezpečení nestřežených pracovišť a pracovních terapií je podmíněno přítomností zaměstnanců vazební věznice na těchto pracovištích.“*⁵⁴

Pro odsouzené má však i význam ekonomický, neboť z odměny za jejich práci se hradí výživné pro děti, náklady na výkon trestu, dlužné výživné a další exekuce, úložné a kapesné, které je silnou motivací, jelikož může být zvyšováno či snižováno dle chování a plnění povinností odsouzenými.

5.4.2 Vzdělávací aktivity

V roce 1852 vlastním nákladem publikoval vězeňský kněz P. František Josef Rezáč svou publikaci „Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců“, ve které vyslovil požadavek využití možností pedagogiky a dalších rozvíjejících se vědních oborů v převýchově vězeňské populace, včetně humánnějšího zacházení s vězni.⁵⁵

Zdůrazňoval nutnost vyváženosti komplexního působení jednotlivých výchovných prostředků a také důležitost postpenitenciární péče.

Páter František Josef Rezáč předstihl bezesporu svou dobu požadavkem potřebnosti většího důrazu na prevenci zločinnosti především prostřednictvím zvýšení obecné vzdělanosti a výchovy a dále praktickým uskutečňováním resocializačních snah nikoliv až po propuštění, ale již během pobytu delikventa ve věznici.⁵⁶

⁵³ <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/aktuality-1202/setkani-se-zamestnavateli>

⁵⁴ <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/nzerce-588/zamestnavani-veznenych-osob-6435>

⁵⁵ Srov. UHLÍK, J. F. J. *Řezáč-reformátor vězeňství a školství*, s.25

⁵⁶ Tamtéž

Vhodným odsouzeným již dnes dokáže České vězeňství vytvořit podmínky k *profesnímu vzdělávání*. Zejména při věznicích Opava, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Valdice, Všehrda a Světlá nad Sázavou, jsou učiliště s odloučenými pracovišti-školskými vzdělávacími středisky. Další vzdělávání je možné v korespondenčních kurzech v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.⁵⁷

Věznice také rozvíjí *všeobecné vzdělávání*. Stále je ve věznicích mnoho lidí, kteří neumějí číst, psát a počítat, ať již z důvodu *analfabetismu primárního* (neboť se to nikdy nenaučili), či z důvodu *analfabetismu sekundárního* (získané dovednosti postupně ztratili, pravděpodobně setrváváním v komunitě, kde používání trivia nebylo potřebné). Dále je tu i *funkční negramotnost* (neschopnost začlenění trivia do aktivit, vyžadovaných dnešní společností), s níž se ve věznicích pracuje systematicky. Věznice nabízejí dle vlastních možností různé vzdělávací a jazykové kurzy, dále přednášky, besedy ke společensky závažným tématům, avšak i témata kultivující a rozšiřující informovanost a všeobecný přehled odsouzených.⁵⁸

*„Vazební věznice České Budějovice nemá vlastní školské vzdělávací středisko. Vzdělávání vězňených osob se proto realizuje rekvalifikačními kurzy prostřednictvím ostatních věznic, nebo jinými neinstitucionalizovanými formami, do kterých lze zařadit zejména získávání nových poznatků a návyků při pracovním zařazení odsouzených“.*⁵⁹

Ve Vazební věznici České Budějovice je vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu vazby a trestu.

- všeobecné, ale i odborné vzdělávání
- práce na PC, informatika
- výuka cizích jazyků (němčina, angličtina)
- kroužek akvaristiky
- terapie ručními uměleckými či modelářskými pracemi.
- doplnění školních znalostí

U mladistvých obviněných s dosud neukončenou povinnou školní docházkou, především její zajištění ve spolupráci s příslušnou školou.⁶⁰

⁵⁷ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/rad-vykonu-trestu-6187>

⁵⁸ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s.60

⁵⁹ <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/vzdelavani-a-zamestnavani-veznu-450/vzdelavani-a-zamestnavani-veznu-2009-2589>

⁶⁰ Tamtéž

5.4.3 Zájmové aktivity

V osobním volnu mají odsouzení k dispozici po splnění aktivit programu zacházení, dobu potřebnou k osobní hygieně, úklidu, stravování, jednohodinové vycházce, osmihodinové době ke spánku a činností vyplývajících z organizačního provozu věznice. V osobním volnu se odsouzený podle své volby v rámci časového rozvrhu dne věnuje sebevzdělávání, uspokojování svých duchovních a kulturních potřeb, zájmové činnosti nad rámec programu zacházení nebo odpočinku.⁶¹

„Zájmovými aktivitami programu zacházení se rozumí nejrůznější formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených. Při nabídce alternativ programu zacházení je věznice povinna využívat co nejširší škálu forem, metod a prostředků, které vyžadují aktivní přístup odsouzených a obsahují prvky sebeobsluhy.“⁶²

Obviněné a odsouzené, jež jsou umístěni ve vazebních věznicích na jejich vyžádání navštěvují zástupci církví a náboženských společností. Vězeňská duchovenská péče zde má převážně charakter individuálních rozhovorů. K dispozici jsou církevní časopisy a literatura.

Nepracující odsouzení mají kromě osmi hodin určených ke spánku volný čas prakticky stále a zejména u nich nabývají na významu zájmové činnosti.

- sportovní aktivity
- výtvarné kroužky
- knihovna
- sledování televize či pouštění filmů
- poslech hudby
- počítačová klubovna
- vycházky
- duchovní péče
- návštěvy kulturních akcí⁶³

⁶¹ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/rad-vykonu-trestu-6187>

⁶² <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/rad-vykonu-trestu-6187>

⁶³ Tamtéž

„I alternativní pracovní terapie v zemědělství - péče o koně - má dobré výsledky. Rovněž návštěvy kulturních akcí, především filmových představení a tématických výstav rozšiřují kulturní výbavu odsouzených osob. Ve věznici je pro obviněné i odsouzené k dispozici i poměrně vybavená odborně vedená knihovna.“⁶⁴

Tyto aktivity rozvíjí kladně a v žádoucím směru návyky a dovednost, související s rozvojem osobnosti odsouzených

5.4.4 Speciální výchovné aktivity

Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení, vedená kompetentními zaměstnanci. V terapii jde zejména o sociální výcvik, psychoterapii, arteterapii, pohybovou terapii a muzikoterapii. Dále se jedná o sociálně právní poradenství i doprovázení a nácviky různých technik-například trénink zvládnání vlastní agresivity.⁶⁵

Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že ve Vazební věznici České Budějovice se v rámci speciálně výchovných aktivit uskutečňují následující metody práce.

Sociální výcvik, jak uvádí speciální pedagog, vede odsouzené k:

- samostatnosti při řešení jejich sociálních i rodinných problémů
- nácviku dovedností a postojů, zejména komunikativní dovednosti
- nácviku asertivního jednání a sebeovládání
- nácviku psaní životopisu, nácviku vyplňování různých formulářů
- seznámení s právy a povinnostmi uchazeče o zaměstnání
- předávání zkušeností s úřady.

Psychoterapie, jak zdůrazňuje psycholožka, je nejen pro nově odsouzené, avšak i pro odsouzené připravující se k propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. V rámci psychologické péče ji vede psycholožka a probíhá zde:

- nácvik psychohygieny
- psychorelaxační techniky
- metody sloužící k sebepoznání
- techniky zvládnání stresu a úzkosti

⁶⁴ <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/vzdelavani-a-zamestnavani-veznu-450/vzdelavani-a-zamestnavani-veznu-2009-2589>

⁶⁵ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/rad-vykonu-trestu-6187>

- podpora adaptačních mechanismů
- probíhá individuálně i ve skupinách jednou týdně formou sezení

Trénink zvládnutí vlastní agresivity je sebezpoznavací skupina, jejímž cílem je:

- zmírnit tenzi, posílit volní složky

naučit se lépe zacházet se zátěžovými situacemi a stresem.

Probíhá jednou týdně.

Arteterapie, jak uvádí psycholožka, podporuje uvolnění emocí odsouzených, kteří zde tvoří práce různými technikami. Arteterapeut se rozbořením jejich děl podílí na psychologické péči, neboť tak může odhalit problémy, ukrývající se v jejich nitru.

Sociálně právní poradenství, jak zdůrazňuje sociální pracovnice, poskytuje odsouzeným sociální pracovník, který metodou *pohovoru* krátce po nástupu odsouzeného vypracuje jeho anamnézu:

- sociální posouzení (obsahuje zejména popis aktuální sociální a rodinné situace)
- zjištění způsobilosti k právním úkonům
- zjištění potřeb vykonání sociálních úkonů
- popis situace a relevantní poznatky z pozorování
- zhodnocení možných rizik a potřeb
- motivace odsouzeného a míra odhodlání k řešení situace
- dále řeší situaci odsouzeného dle jeho individuálních potřeb.

5.4.5 Extramurální aktivity

Extramurální aktivity jsou aktivity mimo areál věznice, kdy se vhodní odsouzení účastní pracovní terapie, návštěv sportovních utkání, výstav a divadelních či filmových představení v doprovodu vedoucích aktivity.⁶⁶

Vybraným odsouzeným je umožněno opustit věznici v souvislosti s návštěvou za odměnu (podle §56/1 Zákona o výkonu trestu odnětí svobody). Dále z vážných rodinných důvodů (podle §56/2 Zákona o výkonu trestu odnětí svobody).⁶⁷

⁶⁶ Srov. <http://www.vscr.cz/ceske-budejovice-71/vykon-vezenstvi-587/extramuralni-aktivity-v-roce-2009-6418>

⁶⁷ Tamtéž

5.4.6 Oblast utváření vnějších vztahů

Odsouzení obnovují či udržují vztahy se svou rodinou a přáteli, církvemi, apodobně. Odsouzený je podporován v aktivitách směřujících k udržování styku s rodinou a přáteli, neboť je to nejen významný pozitivní psychologický prvek, avšak rozhodný faktor pro další život odsouzeného po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.⁶⁸

Předpropouštěcí fáze je doba minimálně posledních tří měsíců, po kterou setrvává ještě odsouzený ve vězení. V této době je komplexně připravován na propuštění, poskytováním informací o změnách, jež se udály za dobu jeho věznění v reálném mimovězeňském světě, taktéž doplněním některých životně důležitých praktických dovedností. Zejména informace o vhodné postpenitenciární péči jsou před propuštěním cenné.⁶⁹

Sociální výcvik pod vedením speciálního pedagoga, jak sám uvádí, vede odsouzené k:

- samostatnosti při řešení jejich sociálních i rodinných problémů
- nácviku dovedností a postojů, zejména komunikativní dovednosti
- nácviku asertivního jednání a sebeovládání
- nácviku psaní životopisu, nácviku vyplňování různých formulářů
- seznámení s právy a povinnostmi uchazeče o zaměstnání
- předávání zkušeností s úřady.

„Postpenitenciární péče je zvláštní druh sociální péče, která je poskytována osobám propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody, z ochranného léčení, z ochranné výchovy u mladistvých a osobám obviněným z trestné činnosti.“⁷⁰

V rámci udržování sociálních dovedností a snadnějšího znovuzачleňování do běžného života po propuštění se vhodní odsouzení účastní například sportovních utkání mezi družstvy odsouzených a svobodných sportovců, odehrávajících se vně věznice. Tyto aktivity vedou k odstraňování psychologických bariér nejen ze strany veřejnosti směrem k věznicím, ale i naopak.

⁶⁸ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ TICHÝ, M. *Práce se sociálně neadaptovanými klienty, s. 61*

6 VÝKON VAZBY

6.1 Účel výkonu vazby

Vazba není trestem. Je procesním úkonem, který zajišťuje osobu obviněného pro účely trestního řízení a výkonu trestu.

Obvinění jsou zajištěni pro účely trestního řízení dle § 67 T. ř. :

- a) vazba útěková-obviněný se vyhýbá, či se skrývá před orgány činnými v trestním řízení,
- b) vazba koluzní-zabránění ovlivňování dosud nevyslechnutých svědků,
- c) vazba předstižná-důvodná obava, že obviněný bude pokračovat v trestné činnosti, či dokončí čin, kterým hrozil.

Obviněný je zadržován ve vazební věznici, popřípadě ve zvláštním oddělení věznice po zákonem stanovenou dobu, během které je s ním zacházeno tak, aby mu byl zamezen styk se spoluobviněnými či svědky, nacházejícími se v téže věznici.⁷¹

6.2 Sociální podmínky a práva obviněných

Obviněný má právo na poskytování právní pomoci advokátem i v jiných věcech. Obdrží-li věznice písemný příkaz k propuštění, je povinna obviněného propustit neodkladně.⁷²

- Obviněný používá po dobu vazby zpravidla vlastní oděv, prádlo a obuv
- Věznice je povinna vytvořit náležité podmínky pro dodržování osobní hygieny
- Obviněný smí mít u sebe na cele základní hygienické potřeby včetně elektrického holicího strojku.
- Obviněný musí mít na vycházce vlastní nebo vězeňský oděv a obuv přiměřené povětrnostním podmínkám.
- Korespondence obviněných se přijímá a odesílá každý pracovní den
- O umožnění telefonického hovoru na povolené telefonní číslo obviněný žádá

⁷¹ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/vyhlaska-109-1994-sb-kterou-se-vydava-rad-vykonu-1050>

⁷² Tamtéž

vrchního dozorce. Návštěvy se uskutečňují zpravidla v pracovních dnech v denní době v návštěvní místnosti věznice, která je za tímto účelem vhodně upravená a vybavená.

- Obviněný se k obhájci předvede vždy, jestliže o to obhájce požádá, včetně mimopracovní doby a dnů pracovního klidu.
- Obviněnému může být balíček zaslán poštou nebo předán při návštěvě.
- Ve věznici se pro obviněné zřizují prodejny s potravinářským, drogistickým a průmyslovým zbožím.
- Věznice zajišťuje provoz knihovny
- Obviněný si může půjčovat a hrát v cele nebo v určeném prostoru věznice společenské hry
- Obviněný smí mít u sebe v cele psací potřeby, korespondenci, písemnosti související s řízením, které se jej týká, knihy, denní tisk a časopisy, digitální a jiné hry, právní předpisy, náboženskou literaturu, fotografie, kapesní nebo náramkové hodinky.⁷³

6.3 Zacházení s obviněnými

Obvinění narozdíl od odsouzených mají odlišný režim i způsob práce s nimi se liší, neboť dokud nejsou pravomocně odsouzeni, platí samozřejmě presumpce nevinny.

„Do oddělení výkonu vazby se zmírněným režimem se zpravidla na návrh příslušné komise umístí obviněný, který svým chováním dává záruku, že volným pohybem ve vymezeném prostoru oddělení a stykem s ostatními obviněnými nebude narušovat účel vazby a vnitřní řád.“⁷⁴

„K omezení negativních účinků izolace obviněného od společnosti jeho vzetím do vazby a v souladu s účelem, vazby věznice vytváří vhodné podmínky pro preventivně výchovné, vzdělávací, zájmové a sportovní programy“.⁷⁵

Náhlá změna související se vstupem do věznice je vnímána a intenzivně prožívána jako ztráta životních jistot. Zúžení volného prostoru, omezení podnětů, pohybu a intimity je deprimující, proto je žádoucí věnovat většinu času smysluplným

⁷³ Srov. <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/vyhlaska-109-1994-sb-kterou-se-vydava-rad-vykonu-1050>

⁷⁴ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/vyhlaska-109-1994-sb-kterou-se-vydava-rad-vykonu-1050>

⁷⁵ Tamtéž

činností, aby nedošlo k poruchám psychiky v důsledku extrémní psychické zátěže.

„Za typickou reakci na uvěznění, která může být až psychotického charakteru se považuje vazbová, nebo vězeňská psychóza.“⁷⁶

Presumpce nevinoty dokud není člověk pravomocně soudem odsouzen k výkonu trestu, je spolu se zákonem o výkonu vazby zásadní a zavazující při způsobu zacházení s obviněnými. Aktivita, které jsou jim nabídnuty vycházejí z možností dané věznicí a ze zákona o výkonu vazby, neboť aktivitami nesmí být ohrožen účel výkonu vazby.

„Společná účast mužů a žen, jakož i obviněných, u nichž je důvodem vazby obava, že budou mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání § 67 písm. b) zákona č. 141/1961 Sb. s ostatními obviněnými není přípustná.“⁷⁷

Sociální pracovníci uvádí, že sociální služby jsou zabezpečovány především:

- poskytováním sociálního poradenství
- pomocí při řešení obtížné sociální situace obviněných a jejich rodin (nezaopatřené děti a jejich současné zajištění, partner a jeho finanční zajištění, stav pohledávek ...)
- kontakty s orgány státní správy (koordinátor péče o osoby společensky nepřizpůsobivé, orgány sociálně-právní ochrany dětí ...)
- potřeba vykonání sociálních úkonů (zajištění dokladů, důchodu ...)
- spoluprací se všemi ostatními zaměstnanci věznic při zajišťování a realizaci práv a oprávněných zájmů obviněných.

6.3.1 Vzdělávací aktivity

Speciální pedagog uvádí, že jde o následující aktivity vedené zaměstnanci věznic nebo externími spolupracovníky:

- výuka matematiky či informatiky
- výchova k občanství, výchova ke zdraví
- výuka cizích jazyků
- čtení denního a odborného tisku

⁷⁶ MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*, s. 89

⁷⁷ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/vyhlaska-109-1994-sb-kterou-se-vydava-rad-vykonu-1050>

6.3.2 Pracovní aktivity

„Věznice vytvářejí podmínky pro zaměstnávání obviněných v rámci vlastní podnikatelské činnosti nebo na smluvním základě s jiným podnikatelským subjektem nebo organizací. Obviněný může být zaměstnán, jestliže o to požádá a s pracovním zařazením souhlasí, zároveň charakter a druh práce nebo činnosti, kterou mu věznice může poskytnout, odpovídají jeho zdravotnímu stavu, pracovním schopnostem a dovednostem. Při zaměstnávání obviněného je nutno přihlížet především k jeho osobním poměrům, k sociální situaci jeho rodiny a též k případnému výkonu rozhodnutí o výživném na nezletilé děti.“⁷⁸

Ne všechny věznice mohou nabídnout obviněným možnost pracovat, převážně z důvodů nevyhovujících prostor, neboť nesmí být ohrožen účel výkonu vazby.

6.3.3 Preventivně výchovný program

Zejména obvinění, kteří se ocitli ve vazební věznici poprvé, prožívají zde po umístění šok z uvěznění, což představuje pro člověka významný stresor.

„Zvláště dlouhodobé, dobře psychologicky propracované výslechové metody, vedené dvěma nebo i více kriminalisty, způsobují u zadržených vyslýchaných osob velmi rozsáhlá a hluboká psychotraumata. Ta pak hrají velmi důležitou roli při pobytu ve vazební věznici a pak i při vlastním odpykávání si trestu odnětí svobody.“⁷⁹

„Uvězněním je tedy člověk konfrontován s řadou problémů vyplývajících ze ztráty svobody, postavení, majetku, důstojnosti, nezávislosti, bezpečnosti i osobních vztahů včetně sexuálních.“⁸⁰

Každý uvězněný se musí vyrovnat se začleněním do nových vzorců chování, jež přináší pocity manipulace či odcizení.

„Vo viacerých prácach skúmajúcich depresiu z evolučno-biologického hľadiska sa depresia popisuje ako spontánna submisívna stratégia, pri ktorej sa zapája fylogeneticky starý mozgový okruh, vyvinutý na podriadenie sa pri submisívnej reakcii

⁷⁸ <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/vykon-vezenstvi-16/vyhlaska-109-1994-sb-kterou-se-vydava-rad-vykonu-1050>

⁷⁹ HANUŠ, B. *Primární základy penologie*, s.9

⁸⁰ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s.65

na stratu postavenia v hierarchii(Dixon, 1998).“⁸¹

Tento výchovný program obsahuje zejména pohovory s psychologem, psychologické přednášky, kurzy pro podporu adaptačních mechanismů, sebepoznávání či zvládání psychického stavu, arteterapii a pro toxikomany protidrogovou terapii.

Psycholožka uvádí, že pro obviněné se realizuje následující preventivně výchovný program:

- *protidrogová prevence, prevence kriminality* – užívání návykových látek, zdravý životní styl, odbourávání negativního chování
- *individuální poradenství* – terapie a a pohovory k zvládání stresových a zátěžových situací
- *skupinové terapie* – zejména pro drogově závislé
- *arteterapie* – činnostní k rozvíjení kreativity, analytická k rozvoji osobnosti
- *terapie* - na podporu adaptačních mechanismů a snižování stresu spojeného se vzetím do vaby.
- *psychorelaxační techniky* - zmírňující psychickou tenzi
- prožívání časového faktoru po vzetí do vazby, produktivní využívání volného času
- konzultace se zaměstnanci Probační a mediační služby
- adaptace na prostředí vazební věznice
- komunikace se zaměstnanci, komunikace s dalšími obviněnými
- předcházení konfliktům
- krizová intervence

„Ústředním motivem Souboru protidrogových opatření ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody je proto ochrana vězňenských osob před destruktivním vlivem drog a podpora jejich individuálního rozhodnutí pro život bez drog.“⁸²

Vnitřní řád vazební věznice uvádí, že obvinění, u nichž jsou dány důvody vazby podle § 67 písmene b) trestního řádu, se aktivit programů zacházení účastní odděleně od ostatních obviněných.

⁸¹ KAŠČÁKOVÁ ,N. *Obranné mechanismy z psychoanalytického,etologického a evolučno-biologického aspektu,s.95*

⁸² MIOVSKÝ ,M. ,Spirig ,H. ,Havlíčková ,M. *Vězeňství a nelegální drogy –Sborník textů z oblasti užívání nelegálních návykových látek ve věznicích,s.11*

6.3.4 Zájmové aktivity

Speciální pedagog uvádí, že cílem zájmových aktivit je navýšení doby pobytu obviněných mimo cely. Obvinění si mohou volit z aktivit, jež jsou v nabídce vnitřního řádu konkrétní věznice:

- sledování videa či televize
- hraní různých společenských her
- ruční výroba předmětů dle možností věznice
- poslech hudby, hra na hudební nástroje
- knihovna
- duchovní péče
- vycházky

6.3.5 Sportovní aktivity

Jsou velmi příznivé pro zdraví i psychickou pohodu člověka a opět je nabízí věznice dle svých možností. Jsou jimi například rotopedy, posilovna či hraní stolního tenisu. Kompenzují nedostatek pohybu, vylepšují motorické schopnosti a zpestřují jednotvárnost dne. V neposlední řadě mají i výchovný charakter.⁸³

„Navíc podřízené se předem dohodnutým pravidlům při kolektivním sportování není ani vězněm prožíváno jako manipulativní. Tím je otevřená cesta k interiorizaci „společenské smlouvy“, případně k transféru fair play jednání i do jiných oblastí mezilidských vztahů.“⁸⁴

Speciální pedagog uvádí, že aktivity jsou řízené pod stálým dozorem vedoucích aktivit:

- kondiční cvičení
- relaxační a strečinková cvičení
- stolní tenis
- stolní kopaná

Sportovní hry a další pohybové aktivity se mohou dle podmínek věznice uskutečňovat ve vnitřních či vnějších prostorech, zřízených k tomuto účelu.

⁸³ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s.145

⁸⁴ HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s.146

PRAKTICKÁ ČÁST

6.4 Cíl praktické části

Cílem mé práce je porovnání nejen metod sociální práce, ale obecně metod práce, kterých se užívá při práci s odsouzenými k výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody s metodami užívanými při práci s vazebně stíhanými obviněnými ve vazební věznici České Budějovice.

Cílem porovnání těchto metod, užívaných při činnostech s vazebně stíhanými obviněnými a odsouzenými k výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody, je zjištění a zmapování zásadních rozdílů v metodách práce s oběma skupinami.

6.5 Metodologie

Použila jsem metodu polostandardizovaného otevřeného neformálního rozhovoru s použitím otevřených otázek, umožňující proniknout hlouběji do srovnávaných témat. Rozhovor jsem vedla osobně, čímž nedošlo ke zkreslení informací. Dále jsem použila metodu sekundární analýzy dat, spočívající ve studiu literatury, porovnávání legislativních norem a metodu zúčastněného pozorování (pracuji ve vazební věznici již pátým rokem). Cíleně jsem se snažila hlouběji proniknout do specifik práce.

Práci jsem doplnila kazuistikami odsouzeného k výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody a vazebně stíhaného obviněného, kde dokazuji aplikaci konkrétních metod práce.

Respondenty jsem vybrala z vazební věznice České Budějovice, ve které sama pracuji a osobně je znám. Jsou ze čtyř typově odlišných profesí.

Neuvádím zde jejich jména, ale názvy jejich profesí. Popisují jejich konkrétní činnosti s odsouzenými a obviněnými, které lze rovněž aplikovat v ostatních vazebních věznicích. V roce 2010 jsem vedla průběh čtyř rozhovorů, trvajících přibližně dvě hodiny se speciálním pedagogem, s psycholožkou, se sociální pracovnící a s vychovatelem.

Základní osnovou polostandardizovaného otevřeného neformálního rozhovoru byly tyto otázky:

1. Co konkrétně děláte s odsouzenými?
2. Co konkrétně děláte s obviněnými?
3. V čem spatřujete rozdíl mezi prací s odsouzenými a prací s obviněnými?
4. Jak se liší vaše vlastní činnost mezi prací s odsouzenými a prací s obviněnými?

6.6 Výzkumná otázka

V čem spočívá rozdíl mezi metodami práce s vazebně stíhanými obviněnými a metodami práce s odsouzenými k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody?

6.7 Výsledky

Obvinění narozdíl od odsouzených mají zcela odlišný režim, tedy i způsob práce s nimi se liší, neboť dokud nejsou pravomocně odsouzení, platí samozřejmě presumpce nevinu.

Obvinění tráví oproti odsouzeným téměř všechn čas na cele, neboť nesmí být nikterak ohrožen účel výkonu vazby.

V rozhovoru č.1 speciální pedagog v odpovědi na otázku č. 2 a č. 3 zdůraznil, že obviněným se aktivity pouze nabízí a oni mohou, avšak nemusí těchto nabídek využít. Pakliže se obviněný sám rozhodne, že se konkrétní aktivity zúčastní, začne se s ním neprodleně pracovat, což má blahodárny vliv na jeho psychiku, neboť je vzhledem k nejistotě z blízké i vzdálené budoucnosti pod velkým tlakem. Obviněný sám může kdykoliv činnost na započaté aktivitě ukončit.

K otázce č. 1 uvedl, že odsouzený se předvolá před odborné zaměstnance, kteří s ním projednají obsah programu zacházení a určí vychovatele, jemuž je svěřen do péče. Hlavní náplní jsou pro odsouzené pracovní aktivity, dále vzdělávací aktivity. Ve vazební věznici České Budějovice je vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu vazby a trestu. Zájmové aktivity mají v osobním volnu odsouzení k dispozici po splnění aktivit programu zacházení. Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení a sociální výcvik. Extramurální aktivity jsou aktivity mimo areál věznice. V oblasti utváření vnějších vztahů je odsouzený podporován v aktivitách

směřujících k udržování styku s rodinou a přáteli, je komplexně připravován na propuštění, poskytováním informací o změnách, jež se udály za dobu jeho věznění v reálném mimovězeňském světě, taktéž doplněním některých životně důležitých praktických dovedností.

V odpovědi na otázku č. 4 uvedl, že ztenčené množství nabízených aktivit obviněným je omezeno nejen legislativou o výkonu vazby (pracovní aktivity, extramurální aktivity), avšak i prostorovými a materiálními možnostmi jednotlivých věznic. Tato omezení se týkají nejen sportovních, vzdělávacích a zájmových aktivit, ale zejména pracovních aktivit. Ve vazební věznici České Budějovice obvinění nemohou pracovat, neboť zde nejsou k tomuto vhodné prostory. Vzhledem k psychické náročnosti, kterou s sebou přináší výkon vazby pro obviněné, se ve vazební věznici České Budějovice snaží maximálně vyjít vstříc oprávněným požadavkům vazebně stíhaných obviněných.

V rozhovoru č.2. uvedl vychovatel, k otázce č. 1 a č. 2 , že odsouzení na rozdíl od obviněných jsou povinni pro ně individuálně vypracovaný program zacházení plnit.

K otázce č. 3 zdůraznil, že rozdíl je dán také presumpcí nevinny - není možné obviněným nařídít jakýkoliv program či aktivity, byť jsou pro ně vhodné a jistě by jim byly nemalým přínosem. Další základní rozdíl v práci s vazebně stíhanými obviněnými a v práci s odsouzenými k výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody je dán zejména možností pohybu, kterou omezuje Zákon o výkonu vazby.

V otázce č. 4 vidí jako nejzřetelnější příklad rozdílu v konkrétních činnostech extramurální aktivity a dále oblast utváření vnějších vztahů. Mimo zábavnějších aktivit je pro odsouzené důležitá především pracovní aktivita, která jim zaplní větší část dne a trest se zdá, že plyne rychleji, jelikož trénink pracovních návyků nabízí možnou cestu jak se po propuštění znova začlenit do normálního života na svobodě. Pro odsouzené má však i význam ekonomický a je pro mnohé silnou motivací. Ve vazební věznici České Budějovice jak jsem již zmínila jsou prostory k pracovním aktivitám omezeny. Část odsouzených pracuje na vnitřním provozu věznice - kuchyňe, prádelna, údržba, knihovna, garáže, úklidové práce. Mimo vazební věznici pracují odsouzení u podniků na zpracování potravin, provádějící svoz a třídění komunálního odpadu, u stavební firmy. Další podniky jsou zaměřené na zpracování dřeva a také na oblast služeb. Pro cízi organizace mohou pracovat pouze odsouzení, kteří splňují přísně stanovená kritéria.

Nejvroucnějším přáním obviněných ve vazební věznici České Budějovice je pochopitelně být zproštěn obvinění a vrátit se domů. Je-li obviněnému trestný čin

prokázán, přeje si být již odsouzený, aby mohl být přemístěn z vazební věznice do věznice k výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody, neboť tam je odlišný režim a s tím spojená větší možnost pohybu a širší nabídka aktivit. Mnoho obviněných, po pravomocném odsouzení, žádá o možnost zůstat ve výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody právě ve vazební věznici České Budějovice, neboť je zde možnost pracovat mimo věznici, což následně vnáší jakýsi vyšší rozměr do života odsouzených, v průběhu výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody.

V rozhovoru č. 3 sociální pracovnice uvedla, k otázkám č. 1 a č. 2, že se ve vazební věznici České Budějovice snaží maximálně vyjít vstříc oprávněným požadavkům vazebně stíhaných obviněných a odsouzených. Většina z nich se však omezuje pouze na zprostředkování kontaktu s rodinou, případně dalšími pro ně důležitými institucemi a organizacemi (Orgány sociálně-právní ochrany dětí, Úřad práce, Probační a mediační služba...). Obviněným poskytuje zejména sociálně právní poradenství.

V odpovědi na otázku č. 3 zdůraznila, že cílem metod sociální práce s odsouzenými je zejména změna klientova chování, je to přístup orientovaný na řešení problémů klienta, jehož cílem je změna situace klienta a jeho sociálních podmínek.

K otázce č. 4 z rozhovoru vyplývá, že při své činnosti zejména pro odsouzené sociální pracovník úzce spolupracuje především s příslušnými koordinátory péče o občany společensky nepřizpůsobené, orgány sociálně-právní ochrany dětí, orgány státní správy a územní samosprávy, jakož i se zájmovými sdruženími občanů. Obvinění mají zájem především o sociálně právní poradenství.

V rozhovoru č.4 psycholožka uvedla k otázce č. 1, že odsouzení na rozdíl od obviněných již vědí co je čeká a tudíž mají možnost se s novou skutečností pozvolna vyrovnávat. Zejména pro vícekrát trestané odsouzené není výkon trestu nepodmíněného odnětí svobody něčím novým, neznámým a tudíž v takové míře stresujícím jako je tomu u vazebně stíhaných obviněných. Speciálními výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí individuální a skupinová speciální psychologická působení. Dále terapie, trénink zvládnání vlastní agresivity, protidrogová prevence a prevence kriminality, krizová intervence. V terapii jde zejména o sociální výcvik, psychoterapii, arteterapii, pohybovou terapii a muzikoterapii.

K otázce č. 2 dodává, že ve vazební věznici České Budějovice bohužel obvinění nemohou pracovat, neboť zde nejsou k tomuto vhodné prostory. Pro obviněné se realizuje preventivně výchovný program. Je to protidrogová prevence a prevence

kriminality, individuální poradenství, skupinové terapie, arteterapie, terapie, psychorelaxační techniky, krizová intervence.

K otázce č. 3 zdůrazňuje, že Vnitřní řád vazební věznice uvádí, že obvinění, u nichž jsou dány důvody koluzní vazby se aktivit programů zacházení účastní odděleně od ostatních obviněných – což je zásadní omezení, které zasahuje prakticky do všech aktivit.

Na otázku č. 4 uvádí, že obvinění prožívají po vzetí do vazby velké psychické zatížení a sami vyžadují péči psychologa ve vyšší míře než odsouzení ve výkonu trestu. Vnitřní řád vazební věznice uvádí, že obvinění, u nichž jsou dány důvody vazby podle § 67 písmene b) trestního řádu, se aktivit programů zacházení účastní odděleně od ostatních obviněných – což je zásadní omezení, které zasahuje prakticky do všech aktivit. Zejména pro obviněné ve vazbě koluzní je výkon vazby díky tomuto všudypřítomnému omezení jednoznačně psychicky a fyzicky náročnější než výkon trestu pro odsouzené.

Kazuistika č.1:

1) První kontakt

Obviněný M. N. je toho času klient vazební věznice pro místní výkon vazby a trestu nepodmíněného odnětí svobody v Českých Budějovicích. Zde je z rozhodnutí soudu ve výkonu vazby zadržen pro účely vyšetřování orgánů činných v trestním řízení již 9 měsíců. Je obviněn z trestného činu krádeže (§ 247 Tr. z.). Jakožto obviněný je zajištěn pro účely trestního řízení dle § 67 b), c) T.ř. . Na návrh státního zástupce z rozhodnutí soudu byl vzat do vazby koluzní pro zabránění ovlivňování dosud nevyslechnutých svědků a vazby předstižné, jelikož je důvodná obava, že obviněný M. N. bude pokračovat v trestné činnosti, pro kterou byl obviněn.

Obviněný se chová v prostředí vazební věznice, kde přijde člověk o jednu z nejvíce lidstvem ceněných vlastností – svobodu sklesle, deprivovaně, ukřivděně, podrážděně a naštvaně. Je v opozici vůči všemu a všem, neboť se stále nechce vyrovnat s nastalou skutečností, že je vazebně stíhán. A těmito pocity odpovídají i jeho projevy v chování a v komunikaci taktěž.

2) Anamnéza

- Je mu 36 let, je menší štíhlé postavy, má ukončené středoškolské vzdělání, působí inteligentním dojmem. Je způsobilý k právním úkonům, má platný OP.

- Je silný kuřák, drogy nikdy neužíval, je zcela zdrav.
- Ještě nikdy nebyl ve vazbě ani ve výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody, cítí se sklesle, deprivovaně, má obavy o budoucnost, co s ním bude a co manželka, neopustí ho? Nechce přijít o syna ani o ni.
- Nejeví zájem o žádné nabízené aktivity, špatně spí, bolí jej hlava, velmi kouří a nechce ani příliš komunikovat s personálem.
- Má pocit, že jím všichni manipulují, nechce o sobě moc hovořit, neboť je přesvědčen, že jej to ohrožuje. Je depresivní, má obavy ze ztráty zaměstnání, bydlení a rodiny.

3) Sociální diagnostika

- Klient se při pohovoru chová slušně, komunikuje sklesle, není hovorný, vyjadřuje stále obavy o budoucnost svou a své rodiny.
- Je inteligentní a nejistota ohledně výsledku soudního řízení jej vyčerpává psychicky. Neví v jaké výši bude muset plnit pohledávky.
- Je ženatý, má desetiletého syna, rodina jej pravidelně navštěvuje.
- Vztah matky a otce popisuje jako normální, oba rodiče pracovali, matka již zemřela. Má starší sestru, rodina se běžně stýká.

Zúžení volného prostoru, omezení podnětů, pohybu a intimity je deprimující. Proto, aby nedošlo k poruchám psychiky v důsledku extrémní psychické zátěže jsou obviněnému nabídnuty tyto možnosti:

Sociální pracovnice navrhuje:

- pomoc při řešení obtížné sociální situace (nezaopatřené dítě a jeho současné zajištění, partner a jeho finanční zajištění, stav pohledávek ...)
- kontakt s orgány státní správy (koordinátor péče o osoby společensky nepřizpůsobivé, orgány sociálně-právní ochrany dětí ...)
- spolupráci se všemi ostatními zaměstnanci věznice při zajišťování a realizaci práv a oprávněných zájmů obviněného

Psycholožka navrhuje:

- prevence kriminality – odbourávání negativního chování
- individuální poradenství – terapie a pohovory k zvládnutí stresových a zátěžových situací
- arteterapie – činnostní k rozvíjení kreativity, analytická k rozvoji osobnosti
- terapie - na podporu adaptačních mechanismů a snižování stresu spojeného se

vzetím do vazby.

- psychorelaxační techniky - zmírňující psychickou tenzi
- prožívání časového faktoru po vzetí do vazby, produktivní využívání volného času
- konzultace se zaměstnanci Probační a mediační služby
- adaptace na prostředí vazební věznice
- komunikace se zaměstnanci, komunikace s dalšími obviněnými
- předcházení konfliktům
- krizová intervence

Speciální pedagog navrhuje:

- kondiční cvičení
- relaxační a strečinková cvičení

Vychovatel navrhuje:

- sledování videa či televize
- ruční výrobu předmětů dle možností věznice
- poslech hudby
- vycházky

Dle § 67 písmene b) trestního řádu, se aktivit programů zacházení účastní odděleně od ostatních obviněných – což je zásadní omezení, které zasahuje prakticky do všech aktivit. Stejně tak nemůže být ani pracovně zařazen.

Kazuistika č 2:

1) První kontakt

Odsouzený N. V. je toho času klient vazební věznice v Českých Budějovicích. Zde je z rozhodnutí soudu ve výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody za trestný čin krádeže (§ 247 Tr. z.). Jakožto odsouzený je zde pracovně zařazen do kuchyně.

Při našem prvním setkání mne překvapilo jak se klient N. V. chová. V prostředí vazební věznice, kde přijde člověk o jednu z nejvíce lidstvem ceněných vlastností - svobodu, se většinou klienti cítí nepříjemně, sklesle, deprivovaně, ukřivděně, našťavaně... A těmto pocitům odpovídají i jejich projevy v chování a mezilidské komunikaci vůbec. Avšak klient N. V. na mne působil velmi vyrovnaným, spokojeným, sebevědomým - téměř až dojmem člověka, který je pyšný na to, že je zde.

2) Anamnéza

- Vztah otce a matky popisuje N. V. jako normální. Oba rodiče pracovali v dělnických profesích. Otce klient neviděl mnoho let, s matkou je v kontaktu velice zřídka, díky častým pobytům ve výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody. Je otcem dvou dětí, které jsou v péči jeho partnerky (K. D. 25 let). Partnerka je závislá na pervitinu, tudíž o děti víceméně pečuje jeho rodina.
- Panu N. V. je 29 let, absolvoval pouze základní školu, není ničím vyučen, pracoval pouze po skladech.
- Je způsobilý k právním úkonům, má platný OP.
- Bral příležitostně pervitin, ale spíše mu dělal zle. Menší mentální zdatnost, slabé sebehodnocení, které si nahrazuje svoji fyzickou silou.
- Klient je v zásadě dobrosrdečný (pokud není po něm něco vyžadováno). Naopak vyžaduje-li něco on, je nekompromisní a vynucuje si vše i za cenu sebepoškození.
- Již několikrát se pokoušel pořezením se manipulativně vydírat personál vazební věznice. Bojí se, že mu děti umístí do ústavu, když jeho partnerka je závislá na pervitinu. Od 13 let byl v Dětském domově, pak od 15 let ve Výchovném ústavu a v témže roce byl poprvé ve výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody až do jeho 18 let. Poté po 2 měsících na svobodě opět ve výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody, od 20 do 24 let pobýval na svobodě a pak opět ve věznici.

3) Sociální diagnostika

- Klient se při pohovoru chová slušně, komunikuje sebevědomě, je hovorný, avšak domnívám se, že je to pouze maska, za kterou schovává nižší mentální zdatnost, které je si patrně vědom a tak toto nahrazuje fyzickou silou a „kariérou recidivisty“.
- Neví v jaké výši jsou finanční pohledávky k jeho osobě, neplní ani vyživovací povinnost ke svým dvěma dětem. Ve vězení je téměř celý jeho dosavadní život a tak ho to ani nezajímá.

Klienta je nutno motivovat všemi dostupnými prostředky k uvědomění si toho, že žít ve vězení není normální, jak se jemu zdá. Že normální je žít na svobodě, mít práci, rodinu, přátele, koníčky.

Speciální pedagog navrhuje:

- nácvik dovedností a postojů, zejména komunikativní dovednosti

- nácvik asertivního jednání a sebeovládání
- nácvik psaní životopisu, nácvik vyplňování různých formulářů
- seznámení s právy a povinnostmi uchazeče o zaměstnání
- předávání zkušeností s úřady
- nácvik samostatnosti při řešení sociálních i rodinných problémů
- všeobecné, ale i odborné vzdělávání
- práci na PC, informatiku
- výuku cizích jazyků (němčina, angličtina)
- kroužek akvaristiky
- terapii ručními uměleckými či modelářskými pracemi

Vychovatel navrhuje:

- kondiční cvičení
- relaxační a strečinková cvičení
- stolní tenis
- stolní kopaná
- výtvarné kroužky
- knihovna
- sledování televize či pouštění filmů
- poslech hudby
- počítačová klubovna
- vycházky
- duchovní péče
- hraní různých společenských her
- ruční výroba předmětů dle možností věznice

Sociální pracovnice navrhuje:

- sociální posouzení
- zjištění způsobilosti k právním úkonům
- zjištění potřeb vykonání sociálních úkonů (zajištění dokladů, důchodu ...)
- zhodnocení možných rizik a potřeb
- motivaci odsouzeného a míru odhodlání k řešení situace
- dále řešit situaci odsouzeného dle jeho individuálních potřeb
- pomoc při řešení obtížné sociální situace odsouzeného a jeho rodiny

(nezaopatřené děti a jejich současné zajištění, partner a jeho finanční zajištění, stav pohledávek ...)

- kontakty s orgány státní správy (koordinátor péče o osoby společensky nepřizpůsobivé, orgány sociálně - právní ochrany dětí ...)
- spolupraci se všemi ostatními zaměstnanci věznice při zajišťování a realizaci práv a oprávněných zájmů obviněného

Psycholožka navrhuje:

- protidrogovou prevenci, prevenci kriminality – užívání návykových látek, zdravý životní styl, odbourávání negativního chování
- individuální poradenství – terapie a pohovory k zvládnutí stresových a zátěžových situací
- skupinovou terapii – pro drogově závislé
- terapii - na podporu adaptačních mechanismů a snižování stresu
- psychorelaxační techniky - zmírňující psychickou tenzi
- produktivní využívání volného času
- komunikace se zaměstnanci, komunikace s dalšími obviněnými
- předcházení konfliktům
- krizovou intervenci
- nácvik psychohygieny
- metody sloužící k sebepoznání
- techniky zvládnutí stresu a úzkosti .
- arteterapii

Věznice nabídne odsouzenému na základě komplexní zprávy výběr z alternativních programů, které pro něj považuje za vhodné. Již je pracovně zařazen, tudíž ostatní aktivity plní v době volna.

6.8 Diskuse

Během mého výzkumu jsem dospěla k jednoznačnému výsledku, totiž že výkon vazby pro obviněné je jednoznačně psychicky a fyzicky náročnější než výkon trestu pro odsouzené. Zejména pro obviněné ve vazbě koluzní je výkon vazby díky všudypřítomnému omezení, vyplývajícímu ze Zákona o výkonu vazby

č. 293/1993 Sb. a Vyhlášky č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, zcela jednoznačně psychicky a fyzicky mnohem náročnější než výkon trestu pro odsouzené. Z výzkumu je patrné, že odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody mají více možností pro potřebné smysluplné využití času ve věznici než obvinění vazebně stíhaní. Pro obviněné jsou navíc všechny nabízené možnosti nepovinné, neboť se ctí presumpce nevinny, avšak mnozí právě z důvodu psychického vyčerpání o uvedené aktivity nejeví zájem.

Pracovní aktivity - ve většině věznic pouze pro odsouzené

Vzdělávací aktivity - odsouzení

- všeobecné, ale i odborné vzdělávání
- práce na PC, informatika
- výuka cizích jazyků (němčina, angličtina)
- kroužek akvaristiky
- terapie ručními uměleckými či modelářskými pracemi
- doplnění školních znalostí

U mladistvých obviněných s dosud neukončenou povinnou školní docházkou, především její zajištění ve spolupráci s příslušnou školou⁸⁵

Vzdělávací aktivity – obvinění

- výuka matematiky či informatiky
- výchova k občanství, výchova ke zdraví
- výuka cizích jazyků (němčina, angličtina)
- čtení denního a odborného tisku⁸⁶

Zájmové aktivity - odsouzení

- sportovní aktivity
- výtvarné kroužky
- knihovna
- sledování televize či pouštění filmů
- poslech hudby
- počítačová klubovna
- vycházky

⁸⁵ Srov. Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

⁸⁶ Srov. Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby

- duchovní péče
- návštěvy kulturních akcí⁸⁷

Zájmové aktivity – obvinění

- sledování videa či televize
- hraní různých společenských her
- ruční výroba předmětů dle možností věznice
- poslech hudby, hra na hudební nástroje
- knihovna
- vycházky
- duchovní péče
- sportovní aktivity⁸⁸

Speciálně výchovné aktivity - odsouzení

Sociální výcvik

- samostatnost při řešení jejich sociálních i rodinných problémů
- nácvik dovedností a postojů, zejména komunikativní dovednosti
- nácvik asertivního jednání a sebeovládání
- nácvik psaní životopisu, nácvik vyplňování různých formulářů
- seznámení s právy a povinnostmi uchazeče o zaměstnání
- předávání zkušeností s úřady⁸⁹

Psychoterapie

- probíhá individuálně i ve skupinách jednou týdně formou sezení
- nácvik psychohygieny
- psychorelaxační techniky
- metody sloužící k sebepoznání
- techniky zvládnání stresu a úzkosti
- podpora adaptačních mechanismů
- protidrogová prevence, prevence kriminality⁹⁰
-

Arteterapie

Krizová intervence

⁸⁷ Srov. Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

⁸⁸ Srov. Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby

⁸⁹ Srov. Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

⁹⁰ Tamtéž

Sociálně právní poradenství

- sociální posouzení (obsahuje zejména popis aktuální sociální a rodinné situace)
- zjištění způsobilosti k právním úkonům
- zjištění potřeb vykonání sociálních úkonů
- popis situace a relevantní poznatky z pozorování
- zhodnocení možných rizik a potřeb
- motivace odsouzeného a míra odhodlání k řešení situace
- dále řeší situaci odsouzeného dle jeho individuálních potřeb

Trénink zvládání vlastní agresivity

- zmírnit tenzi, posílit volní složky
- naučit se lépe zacházet se zátěžovými situacemi a stresem⁹¹

Preventivně výchovný program – obvinění

protidrogová prevence, prevence kriminality

individuální poradenství

skupinové terapie

arteterapie

terapie

psychorelaxační techniky

krizová intervence⁹²

Extramurální aktivity – pouze odsouzení

Utváření vnějších vztahů – pouze odsouzení

- samostatnost při řešení sociálních i rodinných problémů
- nácvik dovedností a postojů, zejména komunikativní dovednosti
- nácvik asertivního jednání a sebeovládání
- nácvik psaní životopisu, nácvik vyplňování různých formulářů
- seznámení s právy a povinnostmi uchazeče o zaměstnání
- předávání zkušeností s úřady⁹³

Odsouzení na rozdíl od obviněných již vědí co je čeká a tudíž mají možnost se s novou skutečností pozvolna vyrovnávat. Ba dokonce vícekrát trestání přichází do jim již důvěrně známého prostředí a psychicky téměř nestrádají. Pro obviněné je největším

⁹¹ Srov. Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

⁹² Srov. Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby

⁹³ Srov. Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody

stresorem nejistota výsledku soudního rozhodnutí, nejistota o soukromém zázemí, také nejistota ve schopnosti svého právního zástupce. Dále je to izolace od svých nejbližších, radikální omezení běžného fyzického pohybu, nucená socializace s jinými lidmi a nutnost podřídit se režimu věznice a personálu.

Člověk, který není schopen vlastními silami překonávat životní problémy a překážky, se kterými se setkává při plnění svých lidských úloh a rolí, potřebuje pomoc profesionálních odborníků. Tito odborníci vybavení potřebnými kompetencemi působí záměrně na klienta souborem metod, zaměřených na přímý pracovní kontakt s klientem v zájmu vyřešení jeho problémové situace, přičemž se důraz klade na možné vlivy kořenící v osobnosti klienta, avšak i na vlivy, působící v jeho okolí.

Zejména obvinění, pro které je vazební stíhání spojeno s velkou psychickou zátěží jsou odborníky ve věznicích motivováni k neztracení naděje na bezproblémový návrat do běžného života zpět k rodině a přátelům. Komplexně s nimi pracují na odstranění či zmírnění stresorů, se kterými se ve věznici potýkají.

Zásadní rozdíl v práci s vazebně stíhanými obviněnými a v práci s odsouzenými k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody je dán zejména Zákonem o výkonu vazby č. 293/1993 Sb. a Vyhláškou č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby neboť v průběhu vazebního stíhání obviněného nesmí dojít k ohrožení účelu výkonu vazby. Vazebně stíhaní obvinění mají mimo svou celu trávit pouze nezbytně nutné minimum času, aby nebyl nikterak ohrožen účel výkonu vazby, jež je procesním úkonem, který zajišťuje osobu obviněného pro účely trestního řízení dle § 67 T. ř.⁹⁴

Obviněný jenž je zadržován ve vazební věznici, popřípadě ve zvláštním oddělení věznice po zákonem stanovenou dobu z důvodu § 67 T.ř. písmene b (vazba koluzní), je zde zadržován z důvodu zabránění ovlivňování dosud nevyslechnutých svědků. Nesmí se dostat do kontaktu se spoluobviněnými či dosáhnout kontaktu s nimi prostřednictvím jiných obviněných či odsouzených, nacházejících se v téže věznici a nesmí navazovat jakékoliv nedovolené styky, vedoucí k ovlivňování dosud nevyslechnutých svědků.⁹⁵ Z čehož plyne omezení pohybu po věznici pouze na nezbytné úkony a tudíž i zcela zásadní omezení v možnostech práce s obviněnými.

⁹⁴ Srov. Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby

⁹⁵ Tamtéž

ZÁVĚR

V úvodu mé práce jsem si stanovila cíl, jímž bylo porovnat a zhodnotit nejen teorie a metody sociální práce, ale obecně teorie a metody práce s vazebně stíhanými obviněnými a s odsouzenými k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Výsledkem této práce nejsou pro mne pouze získané informace, ale i rozšíření znalostí a rozhledu v této oblasti. Velmi přínosná byla i spolupráce s odborníky v oboru, jejich zkušenosti a názory. V této práci, pojednávající o teoriích a metodách práce s vazebně stíhanými obviněnými a odsouzenými k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody jsem popsala metody práce běžně užívané ve vazební věznici České Budějovice, které lze zařadit do kategorie metod sociální práce, ale zejména pak problematiku výkonu vazby.

Dle mého názoru je vazba pro obviněné paradoxně více psychicky i fyzicky náročnější (byť platí presumpce nevinny) než výkon trestu nepodmíněného odnětí svobody pro odsouzené (byť výkon trestu by měl být logicky náročnější, neboť jde přeci o trest, nebo-li záměrné působení újmy provinilci).

Zásadní rozdíl v práci s vazebně stíhanými obviněnými a s odsouzenými k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody je dán zejména Zákonem o výkonu vazby č. 293/1993 Sb. a Vyhláškou č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, neboť klienti vazebně stíhaní z rozhodnutí soudu jsou ve výkonu vazby, zadrženi pro účely vyšetřování orgánů činných v trestním řízení, tudíž výkon vazby nesmí být nikterak narušen.⁹⁶

Obviněný je zadržován ve vazební věznici, popřípadě ve zvláštním oddělení věznice po zákonem stanovenou dobu, během které je s ním zacházeno tak, aby mu byl zamezen styk se spoluobviněnými či svědky, nacházejícími se v téže věznici.⁹⁷

To mimo jiné znamená minimalizovat jejich čas trávený mimo celu, čímž se jim na rozdíl od odsouzených výrazně zredukuje nabídky aktivit, kterými mohou smysluplně naplnovat čas ve výkonu vazby a týmu pracovníků se tímto zásadně zúží možnosti práce s nimi. Základním cílem sociální práce a metod užívaných ve věznicích je podpora schopnosti klienta řešit problém, adaptovat se na nároky na něj kladené a nadále se vyvíjet. Samozřejmostí je zprostředkovávání kontaktu s agenturami za

⁹⁶ Srov. Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby

⁹⁷ Tamtéž

účelem poskytnutí služeb či zdrojů a potřebných náležitostí k řešení či zmírnění klientova problému.

Ve věznicích se používají různé metody práce, i metody sociální práce, při všech ovšem musí být brán zřetel na samotný účel a smysl výkonu vazby a trestu odnětí svobody. Vězeňská služba je veřejností vnímána především jako represivní složka, neboť nejčastější definice trestu je záměrné působení újmy provinilci. Avšak trest je nejen důležitý pro vyrovnání se oběti s trestným činem, ale je i příležitostí pro pachatele k nezbytnému zpytování svědomí a upřímnému přijetí viny. Další nezanedbatelný smysl trestu tkví v izolaci zločince od společnosti, v odstrašování potencionálních pachatelů trestných činů, v úsilí o změny chování, eventuálně osobnosti provinilce.⁹⁸

Ve Vazebních věznicích a ve věznicích pro výkon trestu nepodmíněného odnětí svobody je činnost sociálních pracovníků, psychologů, terapeutů, vychovatelů, lékařů, speciálních pedagogů i příslušníků Vězeňské služby dle mého názoru ještě více ztížena, jelikož většina klientů tuto pomoc za těchto okolností chápe spíše jako nutné zlo, či to naopak zneužívá jako prostředek, kterým se snaží dosáhnout kladného hodnocení personálem věznice a následně vytěžit z tohoto výhody.⁹⁹

Avšak tito odborníci se za všech okolností snaží dělat vždy vše v zájmu klienta, byť úspěšnost jejich úsilí bývá často (recidivisté) nulová. energii tolik potřebnou pro víru ve smysl jejich práce čerpají především z přesvědčení, že byť by se pouze jeden jediný klient po propuštění znovuzačlenil do „normální společnosti“, jejich práce není marná.

⁹⁸ Srov. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*, s. 53

⁹⁹ Tamtéž

Seznam použitých zdrojů

BEDRNOVÁ, E.; NOVÝ, I. *Moc, vliv, autorita*. Praha: Management press Nt Publishing, 2001. ISBN 80-7261-053-8.

FÁBRY, A. *Úvod do penológie*. Bratislava: Občianské združenie Sociálna práca, 2006. ISBN 80-89185-23-1.

GOJOVÁ, A. *Teorie a metody komunitní práce*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2006. ISBN 80-7368-154-4.

GOLDMANN, R. *Vybrané kapitoly ze sociálních disciplín*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1998. ISBN 80-244-0028-6.

HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. ISBN 80-86708-05-5.

HÁLA, J. *Psychosociální práce s maladjustovanými osobami*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. ISBN 80-7040-815-4.

HANUŠ, B. *Primární základy penologie*. Praha 1: Vysoká škola Jana Amose Komenského, 2005. ISBN 80-86723-14-3.

KAŠČÁKOVÁ, N. *Obranné mechanismy z psychoanalytického, etologického a evolučno-biologického aspektu*. Trenčín: Vydavateľstvo F, Pro mente sana, 2005. ISBN 80-88952-41-7.

MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7368-002-5.

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, s. r. o., 2003. ISBN 80-7178-548-2

MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995.
ISBN 80-85850-08-7.

MIKŠÍK, O. *Hromadné psychické jevy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. ISBN
80-246-0930-4.

MUSIL, J. *Sociální psychologie*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005.
ISBN 80-7318-292-0.

NOVOSAD, L. *Základy teorie a metod sociální práce*. Liberec: Technická Univerzita
v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-687-3.

SCHNEIDEROVÁ, A. *Základy poradenství*. Ostrava: Ostravská Univerzita v Ostravě,
2005. ISBN 80 -7368-116-1.

TICHÝ, M. *Práce se sociálně neadaptovanými klienty*. Ostrava: Ostravská Univerzita
v Ostravě, 2007. ISBN 978-80-7368-0310-8.

VYKOPALOVÁ, H. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie v kontextu komunikace*.
Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000.
ISBN 80-244-0084-7.

VYKOPALOVÁ, H. *Komunikace jako součást profese*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati
ve Zlíně, 2005. ISBN 80-7318-344-7.

F, J. *Řezáč-reformátor vězeňství a školství 19. století. Příloha časopisu české vězeňství*
č. 2/1997. Uhlík, J., Praha: Tiskárna VS Praha-Pankrác, 1997. ISBN nevedeno.

Jak mluví čeští vězni: místo a úloha vězeňského argotu. Příloha časopisu české
vězeňství č. 4/2002. Hála, J.; Soudková, P., Praha: Tiskárna VS Praha-Pankrác, 2002.
ISBN 80-238-9463-3.

Vězeňství a nelegální drogy. Sborník textů z oblasti užívání nelegálních návykových
látek ve věznicích. Miovský, M ; Spirig, H.; Havlíčková, M., Úřad vlády České

republiky, 2003. ISBN 80-86734-03-X.

Vyhláška č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby.

Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby.

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky.

Vězeňská služba České republiky [online]. Praha: VSČR, [cit.15.března 2010] Dostupné na WWW:<<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>>

ABSTRAKT

HOROVÁ, D. *Teorie a metody práce s odsouzenými a obviněnými ve vazební věznici*. České Budějovice 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce K. Hyková.

Klíčová slova: vazební věznice, obvinění vazebně stíhaní, odsouzení k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody, Vězeňská služba České republiky, výkon vazby, výkon trestu, preventivně výchovný program, speciálně výchovné aktivity, extramurální aktivity.

Práce se zabývá teoriemi a metodami práce s odsouzenými k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody a vazebně stíhanými obviněnými v podmínkách vazební věznice. Seznamuje nás s úkoly Vězeňské služby České republiky, s typy věznic, s účelem výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody, se sociálními podmínkami a právy obviněných a odsouzených a s metodami práce s obviněnými a odsouzenými.

Praktická část obsahuje srovnání metod práce s vazebně stíhanými obviněnými s metodami práce s odsouzenými k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Všechny metody jsou kvalitně teoreticky zpracované a v praxi je komplexně uplatňují odborní zaměstnanci Vězeňské služby České republiky, mající vždy na zřeteli právo člověka na lidskou důstojnost. Poskytují svým klientům vysoce kvalitní komplexní služby v rámci materiálních a prostorových možností jednotlivých věznic.

ABSTRACT

Theory and methods of working with and convicted defendants in prison.

Key words: remand prison, accused of detentions, convictions for the performance of an unconditional sentence of imprisonment, the Prison Service of the Czech Republic, performance bonds, performance penalty, a preventive educational program, special educational activities, extramural activities.

Work deals with theories and methods of work of those convicted to perform an unconditional sentence of imprisonment and detention in terms of defendants prosecuted Remand Prison. It introduces us to the tasks of the Prison Service of the Czech Republic, with the types of prisons, with the purpose of custody and serving a prison sentence, with social conditions and rights of accused and convicted persons and the methods of working with accused and convicted.

The practical part includes a comparison of methods of work with defendants prosecuted in detention with the methods of work of those convicted to pursue unconditional imprisonment. All methods are well prepared in theory and in practice are applied in a comprehensive professional staff of the Prison Service of the Czech Republic, having always in mind the right person to human dignity. They provide their clients with high quality comprehensive services in the material and spatial capabilities of individual prisons.